

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Canonicae Sive Ius Ecclesiasticum

Wiestner, Jacob

Monachii, 1706

III. De Judice.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62656)

eiusque causam & circumstantias plenè cognitas habere, necesse sit, *l. Bonoriti. C. Qui admitti ad bon. poss.* ea, quæ, consistunt in factis, ex principalibus personis exquirere & intelligere potius debet, quàm ex advocato: quamvis & hunc interesse oporteat; ne per cavillosas, obscuras & æquivocas positiones clientes facile decipiantur, *citt. Hostienl. V. Proponent, & Joan. Andr. n. 3.*

59. Neque cum ita declarato firmatòque Apostolico rescripto pugnant *l. Non solum §. 1. §. 1. c. i. c. i. textus;* quia neutro ut *c. Pastoralis cit.* Iermo est de advocato: sed priori de procuratore ad litem, & posteriori de syndico, qui etiam ipse procuratoris instar universitatis nomine in iudicio agit, *c. Unico, de Syndico;* hi enim cum per contestationem litis instantiæ domini fiant, *c. 1. §. Licet, de Procurat. in 6.* adedò; ut in eorum personas sententia feratur, *l. 1. C. de Sent. & interlocut.* censentur personæ principales; ut per se ipsi ea etiam, quæ pertinent ad factum, proponere valeant; cum cuilibet concessum sit, constituere procuratorem, per quem factum proponat & respondeat in iudicio litemque contestetur, *l. 1. ff. de Procurat.* Panormit. *in c. Pastoralis cit. n. 5. ubi Joan. Andr. n. 5. & Vivianus pr. V. Hic autem,* rectè monentes casu, quò dominus justior esset, quàm procurator, à iudice provideri ex officio posse, ut ipse dominus ad iudicium veniat & ad ea, quæ in factis consistunt, interrogatus ipse respondeat, *l. fin. C. de Procurat. ubi Bruneman, n. 2.* Secus est in advocato, qui dominus litis non fit: cuiusque officium in iis, quæ sunt Juris, puta, in aptè concipiendo libello, interrogatoriis & articulis probatorialibus formandis, in positionibus & exceptionibus ordinandis & similibus præcipuè versatur, *citt. Hostienl. V. Factum, & Panormit. n. 8.*

Variis tamen casibus ea, quæ pertinent ad factum, proponere in iudicio valent advocati. Primò enim *c. Pastoralis cit.* id his permittitur, *Si principales personæ sint adedò rudes & indiscretæ, ut eorum defectus per alios, de iudicis licentiâ, supplendus sit;* non quidem, si sint amentes & rationis impotes, vel etiam prodigæ, eisque propterea rerum suarum administratio interdicta sit; cum tales in iudicio stare & contendere nequeant per se, sed debeant per procuratorem vel curatorem eis datum, *l. 1. ff. de Procurat.* Sed; quòd, licet rationis ulum habeant, propter simplicitatem tamen & ruditatè suam non possint mentem rei; veritatem sufficienter declarare, Felin. *in c. cit. à n. 7. Laiman n. 2. & Barb. in Select. n. 3.* Secundò, si advocatus ad factum in iudicio proponendum habeat mandatum speciale; quia *c. cit.* agitur de advocato, qui speciali huiusmodi mandatò non est instructus, Felin. *in c. cit. n. 2. V. Amplia, & cit. Barbosa n. 4.* Quin, si absque tali mandato ea, quæ facti sunt, advocatus, iudice & parte adversa non contradicentibus, proponat, id parti quasi in sui præiudicium consentienti præiudicare, cum *cit. Panormit. n. 4.* notat Vivian. *V. Si tamen.* Tertio, ex consuetudine seu praxi tribunalium, passim admittentium facti expositiones ab advocatis, teste *cit. Barbosa n. 5.*

ARTICULUS III.

De Iudice.

SUMMARIUM.

61. Iudices esse quidam Naturà,
 62. Cacos ab Officio iudicandi non removens;
 63. Alij Lege;
 64. Et rursus alij Moribus prohibentur.
- C 2 65. Lege

65. *Lege remota addendi I. Excommunicatus vitandus,*
66. *II. Minor viginti annis,*
67. *III. Furium rerumque imperitus,*
68. *IV. Religiosus sine Prælati licentia,*
69. *V. Sine qua tamen illius acta judicialia subsistunt :*
70. *VI. Qui causam similem habet in iudicium deducta,*
71. *VII. Vel in ea egit advocatum,*
72. *Causa iudicis propria qua dicatur,*
73. *In ea summi Principes, licet valeant,*
74. *Judices tamen esse non solent.*
75. *Inferiores esse non possunt.*
76. *Exercere tamen in semet jurisdictionem voluntariam,*
77. *Injuriam notoriam sibi illatam ordinariâ,*
78. *Et aliquando arbitrariâ penâ pletere :*
79. *In Ecclesia sua causa iudicare,*
80. *Et de sua competentiâ pronuntiare, serè non prohibentur.*
81. *Rationes dubitandi de actû iudicis existimati :*
82. *Qua valida sunt :*
83. *Si ille probabilis,*
84. *Et communi errore pro vero Iudice habeatur,*
85. *Republicâ vel Ecclesiâ defectum jurisdictionis,*
86. *Non etiam Ordinis, supplente,*
87. *In iudice habente titulum coloratum:*
88. *Imò etiam isto carente.*
89. *Unde deducta Corollaria.*
61. **M**ulto magis, quàm litigantium sive Actoris & Rei, inter eos intercedentis sive iudicantis personam à iudiciis, ut legitima sit, Jure non removeri, est necesse. Removentur autem quidam Naturâ, ut infans, surdus, mutus, perpetuò furiosus & impubes; quia carent iudiciò & discretionè, *l. Cùm Prætor 12. §. 2. V. Natura, ff. Hæc Rubr. ad tempus furiosus iudex dari: & dilucidi intervalli tempore lententiam dicere potest, l. Cùm furiosus 39. ff. Rubr. cit.*
- Eâdem iudicandi officium cæco, 62. utroque lumine orbatò, committi non posse, vult Accursius apud Bruneman in *l. Cacus 6. ff. hæc Rubr. n. 1.* quòd ab ipso munere postulandi removeatur, *l. 1. §. 5. V. Casum, ff. de Posul.* Sed contra apertum Jus; cùm §. *cit. V. Quamvis, & l. Cacus cit.* eum iudicandi officio fungi posse, in terminis asseratur: & ratio; quòd cæcus publici Magistratus insignia, quæ intueri nequit oculis, revereri non possit, cæset in cæco iudice; quantumvis enim album à nigro discernere nequeat: iusti tamen injustique cognitio ac discretio, quæ iudicis primæ partes sunt, in eo non desiderantur: & personarum ac munerum respectum, corruptelam iudiciorum præcipuam, aufert cæcitas iudicantis; ut proinde hanc iudices, sapientiæ & æquitatis studio potiores, quondam habuerint in votis, & apud Athenienses imitari conati sint Areopagita, de litigantium controversiis, ne earum respectu à Justitiæ semita facilè averterentur, noctu soliti pronuntiare.
- Alii Lege, ut senatu moti propter turpitudinem, *l. Cùm Prætor cit. §. 2. V. Lege & l. Cassius 2. ff. de Senator.* & quavis ratione infames *V. & l. cit.* cùm enim senatu moti iudicis officio fungi prohibeantur ex ratione; quòd turpitudinis maculâ notati sint, ad cæteras quoque personas, ob crimen infamiâ notatas, prohibitio pertinebit: licet ab aliis muneribus Civilibus non habeant vacationem, *l. Unic. C. de Infamis: & ad has quoque V. & l. Cassius cit.* prohibitionem pertinere, omninò evincitur *l. 1. pr. ff. ad L. Jul. de Vi privatâ, quâ vi priva-*

vi privatâ damnâtus ob maculam inde contractam à iudicis officio removetur: & præsertim *Reg. Infamibus 81. in 6. infamiâ* notatos non admittente ad dignitates: quarum nomine etiam veniunt publica officia Reipublica, ut vel maximè est Iudicis & Assessoris, Molina *Tract. 4. de J. & J. disp. 11. num. 5. Petr. Barbosa in l. Cum Prator cit. §. fin. à n. 177. & Hunnius Vol. 1. in Treutl. disp. 11. q. 32.*

64. Alii demum Moribus, ut servi & foeminae, non; quia non habent iudicium: sed; quia receptum est, ut Civilibus officiis non fungantur, *l. Cum Prator cit. §. 2. V. Moribus, & §. Tria, post can. Infamia, 3. q. 1.* Foeminis etiam, si iudicium ex consuetudine vel alio Jure aliquando competat, eam non instar Joannæ Neapolis Reginae, è solio ferentis sententiam Capitalem, per se solas: sed consilio prudentum, præsertim JCT. orum, aut per Præfectos & Judices constitutos exercendam, salubriter monent DD. *in c. Dilecti 4. de Arbitr.*

65. Lege remotis accensendi sunt Primò Excommunicatus vitandus, ita quidem; ut ab eo, tanquam jurisdictionis actuali exercitiò privato, *c. 1. de Offic. Vtcar. in 6. lata sententia & cætera acta judicialia irrita sint, c. Ad probandum 24. de Sent. & rejudic. ubi sententia cassata est; quòd lata fuerit à pluribus delegatis, quorum unus excommunicationis censurâ publicè fuerat irretitus. Ab excommunicato non vitando & tolerato, si ab aliis Fidelibus requiratur, iudicantis officium licitè: & si non requiratur, dummodo per partis exceptionem non repellatur, saltem validè exerceri, ex c. 1. §. fin. de Sent. Excom. in 6. cum Navarro Manual cap. 27. n. 21. Covarruvia in c. Alma p. 1. §. 7. n. 9. & aliis desumit Suarez de Censur. disp. 11. f. 4. n. 9. Ratio est; quia Ecclesia hoc ipsò; quòd cum*

hujusmodi excommunicatis communicationem cæteris Fidelibus permittat, in illis conservare debet jurisdictionem excommunicato iudici necessariam; ut ejus officium alii utiliter valeant implorare.

Secundò, Minor viginti annis, *c. Cum Vicepsimum 41. de Offic. delegati; nisi à Principe vel alio Magistratu supremo ex certa scientia sit datus, vel in eum octodecim annis majorem partes, ætatis scientiam habentes, consenserint, c. cit.*

Tertiò, Jurium rerumque imperitus, *67. Novell. 82. cap. 1.* Cum enim iudex causas in iudicium deductas, non suò arbitriò, sed secundum leges & Canonicas sanctiones, locorum statuta & consuetudines, debeat decidere, *can. Judices, 3. q. 7. & pr. Instit. de Offic. judic.* Jurium istorum rerumque notitiam habere oportet eum, qui in se partes judicantis suscipit: aut saltem sibi associatos habere Assessores, vel alios eorum peritos, quorum consilio ad judicandum & causas decidendas instruat, & operâ adjuvetur, *l. 1. C. de Assess. Glossa in c. Statutum 11. V. Indigeat, de Rescript. in 6. & Speculat. Tit. de Assess. §. 1. n. 1. Zoelius in banc Rubricam, 25.*

Quartò Religiosi; ut officium iudicis in se suscipere nequeant, nisi de licentia Prælati, eam concedentis ex causa utilitatis Monasterii: qualis causa indirectè foret, si Prælatus prudenter judicaret, Monasterio expedire; ut iudicandi potestatem Religioso subdito suo committentis voluntati annuat. Sine tali autem causa & licentia iudicis officium Religioso non permittitur, apertè desumitur ex Concilii Tarraconensis *can. 11. relato can. Monachi 16. V. Similiter, 16. q. 1. & Monachis disertè vetante, Ut nullus eorum forensis negotij susceptor vel executor existat; nisi quod Monasterij exposcit utilitas, Abbate sibi nihilominus imperan-*

C ;

imperante : quod Synodale decretum Innocentius III. iisdem verbis innovavit. *Ex parte 2. de Postulando* ; cum enim Forense negotium vel maximè sit officium iudicantis, hujus sine Abbatis eive similis Superioris licentia susceptio vel maximè interdicta intelligitur Monachis, & cæteris quoque Religiosis, *c. Ex parte cit.* Unde tamen

69. Dubium nascitur, an Religiosi, iudicantis officium sine Prælati licentia suscipientis sententiæ aliæque acta valida sint. Ea certè valore destitui, cum Decio *Consil. 494. à num. 9.* Alciato *de Præsumpt. Reg. 3. præf. 15. n. 3.* & aliis non obscurè sultinent Rodriquez *Tom. 1. Regular. q. 65. art. 3* & Sanchez *Lib. 6. Moral. cap. 13. n. 69.* eâ ducti ratione ; quòd Religiosus æquiparetur servo, Felin, *in c. Parochianos 9. de Sent. excom.* & Gomez *in §. Aditiones 10 Instit. de Aditionibus n. 22.* à quo lata sententia aliæque acta in iudicio, communi circa ejus conditionem errore secluso, invalida, *l. Barbarius 3. ff. de Offic. Prælat. & arbitrium quoque nullum est, l. Pedius 7. §. 1. ibi, Quamvis servi arbitrium nullum sit. ff. de Recept. arbitr.* Sed hanc Religiosi cum servo æquiparationem non perpetuam, eique in proposita iudiciorum & arbitrii materia locum non esse, inde satis liquet ; quòd officium iudicis & arbitrium quoque etiam cum consensu domini & pro istius utilitate in servum non manumissum non cadant, *arg. l. Barbarius sit.* quòd tamen modò iu Religiosum ea cadere, planum est ex *can. Monachi cit.*

Quare Religiosi, sine Prælati licentia officium iudicis suscipientis, acta, latamque ab eo sententiam & arbitrium Jure subsistere, cum Alex. de Nevo *in c. Quintavallia 23. de Jurejurando n. 105. differens. 12.* Corneo *Vol. 2. Consil. 2. n. 7.* & aliis verisimilius sustinet Pacianus

Consil. 162. num. 27. Ratio est ; quia, ea irrita esse, ullo Jure non est expressum : & ex actus prohibitione simplici ejus nullitas legitime non inferitur ; cum *Multa prohibeantur, qua si facta fuerint, roboris obtinent firmitatem*, textus est *c. Ad Apostolicam 16. de Regular.* cui consonant *c. Ex literis 2. in fine & c. Unic. de Voto in 6.* Confirmatur ; quia Religioso interdictum est officium tabellionis, *c. Sicut 8. Ne Clerici vel Monach. & c. Ut Officium 11. §. Verùm, de Hæret. in 6.* quò textu id tanquam speciale quid Religioso permittitur ob favorem Religionis ; uti & testamenti executio, *c. Religiosus 2. de Testament. in 6.* & tamen, à Religioso, qui in seculo tabellio fuit, confectum testamentum valere, cum Angelo *in l. Prætor ait 4. §. fin. ff. de Edendo post pr. & c.* e jusque executionem testamentariam subsistere, cum *cit. Paciano num. 79.* Menochio *Lib. 2. præsumpt. 46. n. 14.* & aliis defendit *cit. Sanchez cap. 13. num. 44. & cap. 11. n. 54.* quòd sacri Canones, Religiosum à muneribus illis removentes, utantur terminis simplicis prohibitionis ; quibus cum etiam utantur, qui ei interdiciunt officia iudicis & arbitri, non est, cur de his non idem statuatur ; cum, in dubio pro actu valore potiùs, quam nullitate standum, moneamur, *ll. Quoties 12. ff. de Reb. dub. & de V. O. Roland. à Valle Lib. 3. Consil. 61. num. 26.* Tulchus *Prætic. V. Actus, concl. 136. n. 41.* & Mantica *de Conject. ult. volunt. Lib. 12. c. 17. num. 13.*

Quintò, qui consimilem causam haberei, cujus tractationem tanquam judex Delegatus vel Ordinarius est suscepturus, *c. Causam, qua 18.* cujus textu relatò rescriptò Apostolicò ad causam delegati Ecclesiæ Parisiensis Archidiaconi, quòd illi *Similem penè causam seu controversiam ipse haberet*, regulatio ab Innocentio III. approbata, 70.

approbata, eique tanquam merito suspecto ejusdem Ecclesie Decanus fuit subrogatus. Ratio prompta est; quod verisimilis præsumptio sit, judicem in causa, suæ cognitioni commissa, ita judicaturum, sicut ab aliis judicari vellet in consimili sua: & , quod tanquam pars litigans æquum justumque existimat in sua, id æquum justumque judicatorius sit in causa aliena; ne sibi contradicere, & aliò in alium, quàm in se statuit, Jure uti videatur, contra Regulam *c. Omnes 6. de Constitut. in 6. Panormit in c. Causam, quas, cit. in sine, cit. Maranta p. 6. Adu 2. num. 46. & Barbosa in Select. in c. cit. n. 4.*

71. Sexto, qui in causa aliqua advocatum egit, in eadem judicem vel assessorem agere nequit, *arg. l. fm. C. de Assess. cum de improbitate merito suspectum se reddat, qui judicare vel judicanti assistere vult in causa, cujus antè suscepit defensionem; quòd, ne se ipsum confundat, adversus ea, quæ antè tanquam justa defendit, non pronuntiaturus aut suafurus præsumatur, Zoelius ad hanc Rubric. n. 27. & Bruneman in l. cit. n. 1.*

72. Dubium est, an quis ergo judex esse nequeat in propria causa. Propria autem ex sententia Ulpiani *l. 1. §. 11. ff. Quando appell. sit & can. Biduum 29. §. Si quis 2. q. 6.* ea causa dicitur, cujus emolumentum vel damnum ad aliquem suo nomine pertinet; ut in propria causa judex quis esse intelligatur, si judicantis partes assumat in causa seu controversia, in qua pro una parte lata sententia ad ipsius rerum juriumque honoris atque existimationis incrementum: & lata pro altera ad ipsius rerum juriumque jacturam vel honoris atque existimationis diminutionem tendit. Quò præmissò

73. Propositam dubitationem DD. passim resolvunt auxiliò distinctionis inter judices; vel enim, inquit, iste supremus,

ut Papa & alii Principes & Magistratus, superiorem saltem in temporalibus non recognoscentes, sunt; vel hujusmodi supremò inferior est?

Si prius, ipsi de causa, inter se & subditum suum controversa, cognoscendi ac pronuntiandi potestatem adtribuunt, ex *c. Cum Venissent 12.* ubi quæstionis, super Sedis Apostolicæ privilegiis ortæ, cognitio summa illa Sede inferioribus denegatur: & ex *l. Et hoc 41. junctâ Glossâ Marg. ff. de Hæred. instit. & l. Unic. C. Si quis Imp. maledix.* quarum priori Tiberius Imp. in propria causa sententiam dixit: ex posterioris rescripto, si quis improbò petulantique maledictò Imperatorum nomina lacesiverit, causa ad Impp. referenda est; ut, nocentis dictis pensatis, an dissimulandò prætermitti, vel ad pœnam trahi debeat, ipsi cognoscant. Ratio fundatur partim in sublimitate & plenitudine potestatis, alteri non subjectæ: partim in præsumptione; quòd Princeps aliusve supremus Magistratus tanquam legum Conditor Custosque & Vindex justitiæ nihil nisi æquum justumque sit pronuntiaturus, Glossa in *c. cit. V. Judicarij* ubi Joan. Andr. n. 6. & Decius n. 5.

Neque hanc resolutionem convellit, aut difficilem reddit; quòd de judicii substantia sint tres personæ, *c. Forum 10. de Verb. Signif.* casu autem, quò Princeps de causa se inter & subditum controversa ipse cognosceret, præter ipsum & colligantem subditum nemo interveniret; quia personarum ternarius præscriptus est Jure positivo humano: quòd cum superior summus Princeps sit, *l. Princeps 31. ff. de LL. & Novell. 105. cap. 2.* ipsi judicis simul & actoris vel rei partes sustinenti *c. Forum cit.* eique similes textus non obstabunt.

Rectè tamen in *c. Cum venissent cit. 74. Laiman n. 2.* monet, consultius & ratio- in natu-

ni naturali conformius Principes aliósque Magistratus supremos acturos, si inter se & subditos suos ortarum controversiarum cognitionem definitionemque arbitris, vel constitutis iudicibus inferioribus committant, juxta *l. Si adversus 2. C. Si adversus scum, & praxim modernam, quâ lites eorum fiscales ab iis, qui fisco aut Camera Principis præsentent, per sententiam definiuntur.*

75. Si posterius, & judex inferior est, eum in causa propria judicantis partes assumere volentem neque ipsum Jus *l. Unie. C. Ne quis in sua causa judicet & c. l. Qui jurisdictioni 10. ff. de Jurudict. & can. Inter querelas 27. juncta Glossa V. Propria, 23. q. 4.* neque ratio permittit; quod in propria causa jus dicens, propter naturalem affectionem ad eam, meritò sit suspectus. Eadem, quæ hujusmodi iudicis, ratio est arbitri; cum propter affectionem & ex illa ortam suspicionem in causa propria, sicut judex, *l. Unie. cit. & c.* sic & arbiter quis esse nequeat, *l. Si de re sua 51. ff. de Recept. arbitr. adeò;* ut arbitrium, prolatum in causa propria, invalidum sit, Glossa *in l. cit. V. Imperare, & in c. Cum venissent cit. Decius ad finem.*

Verùm hoc Regulare duntaxat; non perpetuum est; cum non desiderentur, imò plures sint casus, quibus inferior judex legitimè procedit in causa, quæ ipsiusmet est, aut esse videri potest. Veluti

76. Primò in iis, quæ sunt jurisdictionis Voluntariæ; nam in his, ut quis publicam simul & privatam personam sustineat, permittunt; cum emancipari & in adoptionem dari quis apud seipsum possit, *l. Si Consul. 3. ff. de Adoption. & l. Apud filium 18. ff. de Manumiss. vind. & c.* qui dispensandi potestate præditi sunt, in omnibus casibus, in quibus cum aliis, etiam secum valeant dispensare, per tradita à Felino *in c. Præterea 2. de Spons. & Matrim. n. 20. & Suarez Lib. 6. de LL.*

cap. 12. num. 8. Sic & Nobilis jurisdictionem habens coram Aëtis sui iudicii validè testatur, ut cum Hartman, Pittor. *p. 3. q. 9. n. 7.* notat Bruneman, *in l. Si Consul. cit. n. 1.* rectè monens, consultum tutiusque esse, Magistratum alium, vel assessores adhiberi: & *in l. Unie. ff. de Offic. Consul. n. 2.* excipiens Voluntariæ jurisdictionis actus, specialem causæ cognitionem exposcentes: sicut est confirmatio donationis excessivæ; cum Jure invalida sit donatio, si quingentos solidos excedat & ipsi donatario insinuetur; quod cognitionem causæ, & competentem iudicem ex polcat *l. Data 27. & l. Secundum 32. C. de Donat.*

77. Secundò, cum factum v.g. injuria, ipsi iudici illata, notoria, & certa pœna lege vel consuetudine definita est. Ratio est; quod, cum hujusmodi pœnam in se notoriè delinquenti infligit, reipsâ Juris potius executor sit, quàm judex; atque idcirco causa suspicionis cesset, Panorm. *in c. Cum venissent cit. n. 9. ibi, & Lauman n. 3.*

Tertiò etiam, si injuria iudici quæ tali, sive in ejus officii ac potestatis contemptum manifestè ac notoriè illata esset, in injuriantem in continenti procedere, eumque delicti qualitati & circumstantiis commensuratà, & si ordinaria sive lege vel consuetudine definita desideretur, arbitrariâ pœnâ coercere potest, *c. 1. de Panis in 6. ubi relatò Innocentii IV. rescriptò Archiepiscopo provinciam suam visitanti in eos, qui non solum ipsum, sed ejus quoque familiam & ministros, quos jurisdictione sua utendo per provinciam dimittit, injuriâ afficiunt, propriâ auctoritate procedendi, eosque, si offensâ manifesta & notoria sit, puniendi libera facultas adstruitur; ut, si ordinaria, quæ excessûs qualitati & circumstantiis ex æquo respondeat, lege statuta, vel consuetudine recepta non sit, arbitrariam im-*

riam imponere valeat. Ratio est; quia, cum talis injuria judicis non tam personam, quam officium & potestatem respiciat, causa Ecclesiae potius vel Reipublicae, quam judicis, & aliena potius, quam propria videtur, Gaill. *Pract. Lib. 1. observat. 39. num. 4.* saltem, si poena ad vindictam publicam & Ecclesiae vel Reipublicae laesae satisfactionem tendat. Secus esset, si ea spectaret vindictam privatam & interesse ipsius judicis, & ab injuriante poena v.g. pecuniaria ipsius buris inferenda esset; tum enim in propria sua causa jus dicere videretur, *arg. l. 1. §. 11. contra l. Unic. cit. Gaill. cit. n. 4.* ut mox magis patebit.

79. Quarto enim Episcopus eive similis Praelatus iudex esse potest in causa sua Ecclesiae. Qua tamen in re opus est distinctione; vel enim causa principaliter & directe spectat ipsam Ecclesiam & dignitatem Episcopalem, vel ipsius Episcopi eive similis Praelati personam? Si prius, causae cognitio definitioque ipsi adstruitur à Glossa in *c. 1. cit. V. Unire*: licet, propter ipsius cum Ecclesia sua conjunctionem & ex ista ortam singularis affectionis praesumptionem, tanquam suspectus recusari valeat, *arg. c. Insinuante 25. de Offic. deleg. Panormit. in c. Cum venissent cit. n. 10.* Si posterius, & causa principaliter ac directe personam, imò etiam si ipsius mensam ita spectet, ejus sive principaliter, sive incidenter in iudicium deductae cognitionem, cum Glossa *cit.* ipsi merito negat *cit.* Panormit. *n. 9.* quòd, cum ejus emolumentum vel damnus ad ipsum suo nomine pertineat, causa ejus propria aperte; ac proinde locus sit Regulæ *l. Unic. cit.*

80. Quinto in causa competentiae sive, quando iudex rationabiliter dubitat, an jurisdictio, quam habet, se extendat ad causam perlatam ad suum tribunal, *l. Ex*

quacunque 2. ff. Si quis in Jure vocatus, Gaill. cit. Lib. 1. observat. 34. n. 1. Ratio est; quia Praetoris sive judicis est, aestimare, an sua sit jurisdictio, *l. Si quis ex aliena ff. hac Rubric.* Cujus ratio ulterior est partim; quia hujusmodi cognitio, licet propriae similis, revera tamen propria causa non est, cum ejus commodum & utilitas ad iudicem non pertineat, ut cum Glossa in *l. cit. V. Aestimare* & Felino in *c. Super literis 20. de Rescript. n. 18.* advertit Petr. Barbosa in *l. Si quis in aliena cit. n. 112.* partim verò; quia praevia ejusmodi cognitio necessaria est, ut iudicandi munere rite fungi possit.

Excipiendi tamen hoc loco sunt casus Imprimis, quò iudex, cujus jurisdictio dubia est, ex causae cognitione notabile emolumentum v.g. magnae quantitates sportulas est percepturus; cum enim propter tale emolumentum causam, an sua sit jurisdictio, ipsius quoque propriam esse, planum sit, *ex l. 1. §. 11. & can. Binduum §. Si quis cit.* locus est Regulæ *l. Unic. C. Ne quis in sua causa iudicet &c.* atque idcirco vel recurrendum ad superiorem, vel dubii definitio arbitris, mutuo consensu electis, committenda erit, ut cum Bartolo in *l. Quidam 57. ff. de Rejudic. n. 3.* & Felino in *c. Super literis cit. n. 28.* advertit *cit.* Barbosa *n. 113.* Deinde, quò iudicis jurisdictio istiusque actuale exercitium dubium redditur objectione defectus, suggillantis ipsius personam v.g. quòd excommunicatus, infamis, aut jurisdictionis incapax sit; cum enim tali objectione aestimatio ipsius personae in discrimen adducatur, & provocetur ad indignationem, de defectu cognoscere, propter justam suspicionem ipse non valebit, sed vel ad superiorem, vel ad arbitros erit recurrendum, ut idem Barbosa *num. 22.* advertit cum *cit.* Felino *n. 12.* & Gaill. *cit. observat. 34. n. 6.*

D

Dubium

81. Dubium secundò, & maximi in utroque, Seculari atque Ecclesiastico, & interno quoque sive Conscientiæ foro momenti controversa est, de iudice solum existimato, sive carente jurisdictione, aut eâ, quam habuit, quacunque ex causa privato: à quo acta, & præsertim latæ sententiæ, an valida sint, dubitandi ratio est Primò; quia ejus acta invalida essent, si error non interveniret: error autem ea valida reddere, & jurisdictionem non habenti tribuere nequit, cum; quòd absurdum sit, jus, quod æquum bonumque est, ex erroribus nasci: tum verò; quòd jurisdictionem ei conferre privati coram ipso litigantes non possint, *l. Privatorum 3. C. de Jurisdic. omn. judic.* & si possent, ignorantem eam conferre non censerentur, propter defectum consensus, quem ignorantia & error tollit, *l. Consensisse 2. ff. hanc Rubric. neque etiam eam conferat Superior;* quia iste sæpe in impedimento, jurisdictionem tollente, dispensare non potest: & si possit, ignarus propter defectum consensus etiam ipse dispensare non censetur, *arg. l. cit. Secundò;* quia, licet ejus acta & sententia valida sint de Jure Civili & in foro Seculari: aliter tamen rem se habere de Jure Canonico & in foro Conscientiæ interno, non obscure traditur, *c. Dudum 54. pr. V. In sua quoque, de Elect.* ubi à clerico in parochia, per assecutionem alterius beneficii incompatibilis ipsò Jure amissa, Sacramenta administrante, parochianorum animæ damnabiliter deceptæ & dispendium passa dicuntur: quod, si istas ligandi atque solvendi potestatem propter populi errorem retinuisset, & ab eo collatæ absolutiones validæ fuissent, quomodo dici potuerit, non apparet, ut *in c. cit.* cum Glossa *V. Decepta*, notat Imola *n. 4.* Tertiò; quia, si, errore circa iudicem & jurisdictionem interveniente, absolven-

dò & condemnandò latæ sententiæ subsisterent, vix unquam, imò nunquam invalidæ forent, propter defectum jurisdictionis; cum in foro, tam interno quàm externo, jus sibi dici ab eo, qui jurisdictione caret, nemo petat: nisi, qui eum ista carere, aut privatam ignorat, ut circa ejus personam erret, & propterea ejus sententiæ, si ab errore vires acciperent, ferè aut semper validæ forent. Quarto demum; quia, si error communis tribuat jurisdictionem, validæ essent absolutiones, collatæ à clerico non sacerdote, imò laico & femina: si errore aliquo pro sacerdotibus haberentur, quod est contra DD. & ipsius Ecclesiæ sensum communem.

Sed rationibus istis prævalent decisiones Juris utriusque, ejusmodi probabili errore existimati iudicis actis ac sententiis valorem diserte adstruentis, *l. Barbarius 3. ff. de Offic. Prator. et S. Veruntamen* post *can. Infamia 3. q. 7.* relatò, & indubitati Canonis instar usu receptò: quibus textibus à servo, cum putaretur liber & ordinarii vel delegati iudicis munere fungeretur, lata sententia & cætera acta pro validis habentur. Idem desumitur ex decisione Innocentii III. *c. Ad probandū 24. de Sent. et re judic.* cassari, sive cassam & irritam declarari, Glossa *ibi V. Cassata*, sententiam præcipientis; *Quòd unus ex delegatis iudicibus, qui eandem protulerunt sententiam, excommunicationis vinculo esset publicè innodatus.* Unde à contrariò ductò argumentò legitime inferitur, sententiam cassam sive irritam declarandam non fuisse, si ejus excommunicatio publicè nota non fuisset, Glossa *in c. cit. V. Innodatus*, ubi Panor. *mit. n. 14.* Alex. de Nævo *n. 25.* & Barbosa *n. 8.* Ratio est; quia tali casu Respublica vel Ecclesia, propter necessitatem publicam supplet defectum jurisdictionis necessariæ ad actorum & sententiamur ju- 82.

rum judicialium, atque ipsarum etiam Sacramentalium absolutionum valorem; si enim populus Romanus aut Princeps iudici tantum putativo, cuiusmodi Barbarius, utpote servus, erat, ut ejus acta valeant, jurisdictionem tribuit, *Propter utilitatem publicam*: quia, *Hoc humanius est*, ut habet textus *l. cit.* cur non etiam, imò multò magis eam tribuet Ecclesia, quæ multò esse humanior in fideles, & publico animarum bono multò sollicitius prospicere censetur, quàm ullus Princeps aut potestas Secularis.

83. Dixi, errore *Probabili*, non crasso & supino; cum enim hujusmodi error five ignorantia scientiæ æquiparetur, *c. Ut animarum 2. de Constitut. in 6.* à iudice per crasum & supinum, uti etiam ex liquidi & manifesti Juris ignorantia proveniente errore gesta non subsistent, *arg. l. Juria 7. Sc. ff. de J. & F. J. Sanchez Lib. 3. de Matrim. disp. 2. 2. num. 8. & Lud. Schildere de Princip. form. conscient. Traß. 2. cap. 3. n. 36.*

Errore autem probabili existimati iudicis actorum & sententiarum valori non officunt contra hunc congestæ rationes.

Prima; quia illi jurisdictionem Ecclesia aut Respublica tribuit favore, non tam ipsius erroris, quàm publicæ Necessitatis aut Utilitatis; cui, communi ejusmodi errore interveniente, ita consuli Respublicæ in subditos, & præsertim Ecclesiæ in fideles benignitas & sollicitudo persuadet.

84. Altera; quia *V. In sua quoque cit.* textus varias & cum nostra sententia minime pugnantibus habet interpretationes; & Zoësius quidem in *l. Barbarius cit. num. 16.* cum Sanchez *disp. cit. n. 14* jurisdictionis defectum notorium asserit fuisse; ac proin communem populi errorem non intervenisse. Panormit. in *s. cit. num. 2.* ait, animas dici deceptas,

quantum erat ex parte Parochi, ipso Jure Parochiæ privati: non in effectu; cum revera absolutiones fuerint validæ, *arg. l. & s. cit.* Demum Pontius *Lib. 5. de Matrim. cap. 19. num. 10.* & Gonzalez in *c. Dudum cit. num. 6.* negant *V. In sua cit.* contineri Jus commune; cum eò decepti & animarum dispendium passi fideles dicantur à parte solummodo litigante: non à summo Pontifice, super causa proposita pronuntiant; ut locus sit doctrinæ traditæ in *Proemio n. 98.*

Tertia; quia, ut defectus jurisdictionis suppleatur, non sufficit error unius vel aliquot personarum particularium, sed debet esse communis illius loci, in quo iudex duntaxat existimatus jus dicit; quia suppletur propter utilitatem publicam, ut valida sint acta ab eo, qui pro iudice publicè habetur, ut ex communi DD. sensu *cit. Sanchez num. 9. & Pontius n. 4.* observant.

85. Postrema; quia Respublica & Ecclesia tantum supplet defectum ejus, quod suæ potestati est subiectum, ut colligitur ex *l. cit.* verbis, *Cum Populus Romanus etiam Servo potuisset dare hanc potestatem*: cuiusmodi est jurisdictio, quam dare potest & auferre: non etiam Ordo Sacerdotalis & sexus virilis, uti etiam usus rationis, ad sententiæ cujuscunque & absolvendi intentio, ad Sacramentalis absolutionis valorem requisita Jure Naturali vel Divino, *cit. Sanchez num. 27. Pontius n. 5. & Zoësius n. 18.* Ex his

87. Aliud & magis ancipitis Resolutionis dubium exurgit, an, ut ab existimato iudice in utroque foro gesta valeant, necessarius ei sit titulus coloratus, hoc est, à legitimo superiore, quamvis invalidè, collatus, aut postea extinctus; hunc enim ad illorum valorem omnino necessarium esse, cum Innocentio in *c. Nihil 44. de Electio-*

Electio, Joan. Andr. n. 28. & plurimis præcipui nominis Interpp. ac DD. volunt Navarrus *Manual. cap. 9. num. 11.* Covarruvias *Præf. cap. 18. n. 9. & cit.* Sanchez *num. 49.* quibus apertè favent *l. Barbarius §. Veruntamen cit.* textus: quorum posteriori servi sententia sustinetur; quòd data sit *Ex delegatione*, sive legitimi superioris commissione; priori Barbarii Philippi acta non reprobantur, quòd Præturam acceperit à Populo Romano, *Qui etiam servo potuit decernere hanc potestatem.* Ita, si verborum cortici inhæreamus, omnino verè laudati DD.

33. Neque tamen, si *l. cit.* mens & ratio attendatur, improbabilis, ut eam *cit.* Sanchez vocat: sed probabilior est, & ut Fulgofus adversarius *in l. cit.* loquitur, in consulendo & judicando locum habet doctrina *cit.* Pontii *cap. 20. num. 3.* Schildere *cit. cap. n. 42.* Dianæ *p. 3. Tract. 4. resol. 122. & alibi*, Gobat *Experient. tract. 7. num. 108.* aliorumque RR, qui cum Felino *in c. 1. de Fide instrument.* & Panormit. *in Clement. Dudum 2. de Sepult. num. 25.* valorem adstruunt actis judicis existimati, quantumvis is careat titulo colorato; quòd ratio, cur à Barbario acta *l. cit.* reprobata non sint, ea fuerit; quòd ex una, de causa bonoq; publico & multorum, quæ gestorum revocatio secum traheret, malorum atque incommodorum evitacione ageretur: ex altera verò parte, Prætura Barbario (Manumisso) decerni potuisset, idque humanius sit. Quæ ratio æquè militat casu colorati tituli absentis.

Confirmatur partim *ex l. 1. c. de Testament. & Novell. 44. cap. 1. in fine*: quorum textu priori testamenti valori non officit; quòd in eo adhibitus sit testis servus; dummodo illius conditi tempore communi errore pro libero sit habitus:

quantumvis non ab eo, cujus rogatione adhibitus est, sed à solo Principe ad id munus potuerit habitari: posteriori acta plurium sibi substitutorum à Tabellionibus sustinentur: et si Tabelliones unum duntaxat sibi substituendi habuerint potestatem; ac proinde ultra unum substitutum non habeant titulum coloratum: partim verò; quòd jurisdictionem sine titulo colorato acquiri posse, negari nequeat, & satis pateat ex consuetudine & præscriptione, illam sine isto tribuentis, *c. Cum contingat 13. de Foro compet. c. Auditus 15. c. Cum olim 18. de Præscript. &c.*

Unde planè corrui adversæ partis 89. fundamentum: & valdè probabiliter

Inferitur primò, valida esse acta Episcopi & alterius Prælati, cujus electio, propter quodcumque humani Juris impedimentum fuit nulla, si ejus nullitas publicè ignoretur: uti etiam absolutiones Sacramentales, collatas à Sacerdote & coram eo celebrata matrimonia, si pro legitimo parochio communiter habitus fuit: licet revera per intrusionem parochiam sit consecutus, vel ad animarum curam ab Episcopo nunquam fuerit approbatus, Pontius & Gobat *l. cit.* Secundò, eadem acta, sententias & absolutiones subsistere, quantumvis Episcopus vel alius Prælati excommunicatus, suspensus, vel jurisdictione, aut ipsa Prælatura & beneficio aut officio privatus fuisset, argumentò à contrariò illatò *ex c. Ad probandis cit. Zoësius in l. cit. n. 14.* Tertiò, eadem valitura, quantumvis impedimentum unus aut alter scivisset: modò ii, à quibus gesta sunt, pro veris iudicibus communi errore habiti sint; quia leges non privatam, sed communem existimationem attendunt, ut cum Glossa *in l. cit.* notat Zoësius *num. 12.* Unde tamen non sequitur, à Sacerdote, jurisdictione carente, valdè abfolvi eum, qui impedimentis

pedimenti conscius ab eo extra articulum mortis petit absolutionem; cum talis peccaminosa sua petitione, indeque orta in dispositione, obicem ponat validæ administrationi Sacramenti, *cit. Sanchez n. 44. & Pontius cap. 19. n. 18.*

ARTICULUS IV.

Quomodo Judicium
finiatur aut reddatur Nul-
lum.

SUMMARIUM.

90. Judicij instantia inchoatur litis contestatione.
91. Finiatur lata sententia definitiva.
92. Absolutione ab observatione judicij.
93. Et, Jure Civili, plerumque lapsu biennij vel triennij.
94. Quoad acta Ordinataria judicij.
95. Non etiam quoad Probatoria.
96. Coram judice incompetente acta non probant coram competente.
97. Indicium tamen faciunt & presumptionem.
98. Acta Probatoria coram competente in alio quoque.
99. Etiam diversi ordinis judicio probant.
100. Nisi hoc agitetur inter alias personas.
101. Vel ad diversum finem tendat.
102. Quam, ut fides in Ordinario Summarij.
103. Et possessionis momentanea judicij acta faciant.
104. Quam coram arbitratore.
105. Et coram arbitro acta in judicio.
106. Quam Secularis judicij acta in Ecclesiastico judicio & vicissim faciant.

107. Instantia biennij & triennij non finiatur de Jure Canonico.
108. Etiam post Concilium Tridentinum.
109. Et spectata praxi Tribunalium.
110. Nullum fit Judicium ex defectu competentia.
111. Personarum litigantium &c.
112. Ex defectu solemnitate.
113. Et ex Judicarij Ordinis perversione.
114. Nullitates pleraque in Rota Romana.
115. Et Camera Imperiali non attenduntur.

Judicium, vel potius Instantia Judicii 90. inchoatur litis, inter partes litigantes, coram Judice competente facta contestatione, l. 1. junctâ Glossâ V. Judicio capto & l. Properandum 13. C. hâc Rubr. & in causis, istam non polcentibus, captâ causæ istiusque meritorum discussione: sive illo actu, qui in aliis causis primus post litem contestatam, sive immediate post hanc fieri solet; cum enim talis actus vim habeat litis contestationis, istius instar inchoabit instantiam, & judicium inter partes firmabit, Panormit. *in c. Venerabilis 2. n. 22.* Bartol. *in l. Nulla 20. C. de Procurat. n. 3.* & Maranta *de Ord. Judic. p. 5. n. 44.*

Legitimè inchoata Judicii Instantia 91. finiatur sententiâ Definitivâ; hæc enim latâ judex officio suo est functus; ut quoad causam, super qua pronuntiavit, judex definit esse, l. Judex 55. ff. de Re judic. & sententia ipsa, si intra decendum non appelletur, transeat in rem judicatam, & mandanda sit executioni, *can. Sicut 2. q. 1. c. Quoad consultationem 15. de Sent. & re jud. & Auth. Hodie C. de Appellat.* Si verò appellatione ab ea interpositâ provocetur ad superiorem, coram isto super eadem causâ nova, quæ Secunda dicitur, Instantia inchoetur, c. Dilectis 55. junctâ Glossâ V. Principale, de Appellat.

D 3

Ante